

Historia zakopiańskiego „Sokoła”

Pierwsze Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” zostało założone we Lwowie w 1867 r. Jego celem było podtrzymywanie i rozwijanie świadomości narodowej, podnoszenie sprawności fizycznej polskiej młodzieży, popularyzacja sportów letnich i zimowych, wyrabianie tężyzny fizycznych i sił moralnych, co wyrażało się w zawołaniu „W zdrowym ciele zdrowy duch”.

Gniazdo w Zakopanem powstało w 1894 r. Jego pierwszym prezesem został lekarz i działacz społeczny Wenanty Piasecki. Hojnie wspierał je, przekazując m.in. środki finansowe, grunt pod siedzibę i boisko przy ul. Jagiellońskiej, hr. Wł. Zamoyski, który od 1892 r. był już członkiem TG „Sokół” w Krakowie. W pierwszych latach istnienia zarząd Towarzystwa tworzyli m.in. Andrzej Chramiec, Stanisław Barabasz, Leonard Zwoliński. W marcu 1905 r. podczas walnego zebrania został uchwalony statut, w sierpniu z kolei odbył się Zlot Sokoli okręgu krakowskiego, w którym wzięło udział 29 drużyn sokolich. Poświęcono wówczas sztandar wykonany w zakładzie sztuki hafciarskiej Chlebowskiej w Krakowie. Na jednej jego stronie widniał obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, a na drugiej szary sokół w locie. Na szarfach o barwach narodowych znajdowały się napisy: „Jednością silni” i „Polskie Towarzystwo Gimnastyczne Sokół w Zakopanem”. W 1906 r. Towarzystwo zakupiło plac przy ul. Orkana 2, a w 1908 r. rozpoczęło budowę sokołni. W 1909 r. poświęcił ją ks. Kazimierz Kaszelewski. „Sokół” liczył wówczas 149 członków, w tym 30 umundurowanych.

Wkrótce w budynku „Sokoła” rozpoczęło działalność kino prowadzone przez Franciszka Pawlicę. Pierwszy film – „Qvo vadis” – został wyświetlony 11 sierpnia 1913 r.

W okresie I wojny światowej TG „Sokół” kontynuowało działalność narodową, włączając się m.in. w organizowanie pomocy dla walczących Legionistów. W październiku 1918 r. na zebraniu w siedzibie „Sokoła” powołano Organizację Narodową na czele z Stefanem Żeromskim, która 1 listopada przekształciła się w Radę Narodową i objęła tymczasową władzę w Zakopanem. Od 1923 r. prężnie działał Oddział Narciarski „Sokoła”, a jego zawodnicy reprezentowali Polskę na licznych imprezach międzynarodowych. Powstały także kolejne sekcje sportowe: lekkoatletyczna, pływacka i piłkarska. W 1929 r. ukończono budowę nowej sokołni, wykorzystywanej następnie jako sala kinowo-teatralna.

Działalność Towarzystwa została przerwana z chwilą wybuchu II wojny światowej. Niemcy przejęli kino, zniszczyli akta, bibliotekę i część sprzętu. W tym okresie zaginął także sztandar „Sokoła”. W 1942 r. do starej sokołni przeniesiona została Miejska Zawodowa Straż Pożarna. Po zakończeniu wojny podjęto próby reaktywacji Towarzystwa, władze odmówiły jednak jego rejestracji. Odebrały także należący do niego majątek. Użytkownikiem nowego budynku „Sokoła” w 1946 r. został krakowski Okręgowy Zarząd Kin. Członkowie Oddziału Narciarskiego wraz z naczelnikiem Franciszkiem Mardulą zasilili szeregi Harcerskiego Klubu Narciarskiego.

Po przemianach politycznych w 1990 r. w Zakopanem odbyło się Zebranie Zespołu Reaktywującego zainicjowane przez Wojciecha Niedziałka i Franciszka Mardulę, który został Prezesem Towarzystwa. Decyzją Komitetu ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” został wpisany do rejestru stowarzyszeń i otrzymał osobowość prawną, z kolei Sąd Wojewódzki wpisał do rejestru stowarzyszeń zakopiańskie gniazdo „Sokoła”. W 1993 r.

przedstawiciele zakopiańskiego „Sokoła” odzyskali budynek kina. W 1994 r. prezesem został Zbigniew Jaskier, a prezesem honorowym Franciszek Marduła. W 1995 r. miało miejsce poświęcenie nowego sztandaru zakopiańskiego „Sokoła”, którego projekt wykonał Krzysztof Jędrzejowski. Od 2007 r. prezesem Towarzystwa jest dh Stanisław Marduła, kontynuujący dzieło swojego ojca Franciszka Marduły.